

İSTANBUL'UN SPOR PERİYODİKLERİ

M. KAYAHAH ÖZGÜL*

Batılılaşma, spor kültürünü de etkiler. Güreş, tulumbacılık, halat çekme, labut atma, kemankeşlik, cündilik, harhari cirit gibi gelenekli Türk sporları İstanbul'dan taşraya çekilip hızla gerilerken, Avrupalı sporlara olan rağbet artar. Bu değişime paralel olarak, okurun ilgisini çeken spor haberleri de farklılaşmaya başlar. Lakin Batı'nın takipçisi olan yeni nesiller moda sporlarla uğraşırken, fizyonomiye dair bir başka modayla çelişirler. Yeni neslin moda bildiği beden zayıftır, mecalsiz görünür; beniz solgun, göz altları çürümüş, eller kelebek kanatları gibi titrek... Verem olmanın hassasiyetle, aşkla birlikte anıldığı ve bir modaya dönüştüğü yıllarda, sağlıklı ve sportmen görünmek handiyse ayıptır. Kızlar allık sürmekten vazgeçmiş; delikanlılar sevdiklerini görünce kesik kesik öksürmeyi âdet edinmiş iken, hem spor yapıp hem de *müteverrim* görünmek nasıl mümkün olsun? Üstelik ruh ve fikir terbiyesi dururken, beden terbiyesine sıra mı gelir?

Beden eğitimi dersi ilk olarak Galatasaray Mekteb-i Sultanî'sinde müfredata eklenmiş; sonra kız ve erkek okullarında yaygınlaştırılmıştır. Tulumba sandıklarından başka toplama bilmeyen İstanbullu, artık spor kulüpleriyle tanışmaya başlamıştır. Bilhassa Selim Sırrı (Tarcan) Bey'in İsveç jimnastiğini tanıtmaya ve herkesi spora ve idmana teşvik etmesi, birkaç nesil üzerinde etkili olmuş; Meşrutiyet'ten sonra Terbiye-i Bedeniye Müfettişliği'ne getirilmesi ise, faaliyetlerini daha da hızlandırmıştır. Genellikle resmî

ellerde kotarılmış bu teşebbüslerin İstanbullu gençlik üzerinde gerçek etkilerinin görülebilmesi, Meşrutiyet sonrasında teknik imkânlar iyileşince, artık fotoğraf basabilen periyodiklerin belirmesinden sonradır. O zamana kadar, gazetelerde ara sıra müsabaka haberlerine tesadüf olunursa da fotoğraflarla donatılmış spor sayfalarının belirmesi, çok daha yenidir. Genç nesiller, spordan ziyade sporcularla ilgilenir; onların gelişkin kasları, esnek vücutları, güneşten yanmış tenleri, şen simaları ve kendinden emin duruşlarıyla bu fotoğraflarda tanışır; kendi cılız, solgun, hastalıklı vücutlarıyla ilk mukayeseyi de yine bu sayfalar üzerinde yaparlar.

İstanbul'da rağbet bulan Avrupalı sporların neredeyse tamamının İngiliz kökenli oluşu, spordan bahseden periyodiklerin de ilgilerini etkiler. Bütün bir XIX. asırda hiçbir spor periyodüğü neşredilmemişken, Meşrutiyet'ten sonra faaliyet gösteren spor yayınlarının futbolu ısrarla öne çıkarması bu bakımdan ilginçtir. Bugünkü bilgilerimizle, İstanbul'da basılan ilk spor gazetesinin adı *Futbol*'dur ve 11 Ekim 1910'da Türkçe-Fransızca olarak neşredilmiştir. Mustafa Ziya Bey tarafından çıkarılan bu gazete, adının bildirdiği gibi, sadece futboldan bahsetmez; "*çit yarışı*" (engelli koşu), "*av müsabakası*", bisiklet ve motosiklet yarışları, güreş, "*Sporun Muhâsenât-ı İctimâiyyesi*", "*Mekteplerimizde Jimnastik*" gibi değişik konulara da temas eder. Gazete, yedi sayı sonra ilgisizlik nedeniyle kapanmışsa da sporun her geçen gün biraz daha yaygınlaşmasına paralel olarak, pek çok spor dalının, özellikle de futbolun merkezine oturduğu dergilerin çıkmasına önayak olmuştur. Selim Sırrı'nın neşrettiği *Terbiye ve Oyun* (14 Ağustos 1911), Cem'i Bey'in idaresindeki *İdman* (28 Mayıs 1913), Sipahi Ocağı'nın

yayın organı olan *Sipahi Mecmuası* (27 Ağustos 1917) İstanbul'un spor meraklısı gençlerini yakından ilgilendirmiştir. Fenerbahçe'nin "*water-polo*" takımı, Galatasaray'ın hokey ve tenis takımları, İstanbul şehri sandal kulübü, yüz yarda yarışları, İdman Yurdu bisiklet takımı, "*iskeyting*" ve boks müsabakaları, keşşaf (izci) taburları gibi pek çok faaliyet, spor basınına da kuşatan İngiliz etkilerini göstermeye kâfidir. İngiliz işgali altındaki İstanbul'da bu etkinin daha bir kuvvet kazandığı söylenebilir. Sözü gelişi, Çelebizade Said Tevfik'in çıkardığı *Spor Âlemi*'nde (6 Kasım 1919), işgal yıllarının etkilerini yakından takip etmek mümkündür. Dergi, bütün kesintilere rağmen, Cumhuriyet'ten sonra da varlığını sürdürerek spor haberciliğinin devamlılığını sağlamıştır.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı tarafından neşredilen *Türkiye İdman Mecmuası*, 1 Kasım 1922'de çıkan ilk sayısında, en yaşlı jimnastik muallimi olan Fâik Bey'in "*idmanlıların şeyhi*" ilan edildiğini bildirir ve Refet Paşa'nın himayelerinde İdman Bayramı düzenleneceğini duyurur. Adının sınırlarının gayet belirgin olmasına rağmen, neredeyse bütün dergiyi futbol işgal eder. Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Darüşşafaka, Hilâl, Altınordu, Anadolu gibi birkaç takımdan ibaret olan ligin, kıran kırana geçen maçları, tribünsüz statlardan ziyade, dergi sayfalarından takip edilmeye başlanır. İstanbul'un genç sakinleri, bütün sporlarda en çok futbolla ilgilenip bugüne kadar sürdürdükleri gelenekli ilişkiyi daha o günlerden pekiştirirler.

Büyük zafer ile Cumhuriyet arasında kalan dönemde, sporda ciddi bir toparlanma hissedilir. Yaşanan felaketlerden sonra harp yorgunu gençlerin yeniden spora teşviki, kapanmış kulüplerin ihyası,

* Gazi Üniversitesi

1- Terbiye-i Bedeniye mektebinin resmî açılışı

küskün taraftarın bile yeniden kazanılması gerekir. Basın, bu vazifeyi üzerine almalıdır. İstanbullu gençlerin sil baştan sporla kaynaştırılması gerektiğini düşünen Ankara hükûmeti, özellikle iki konuya eğilir; vatandaşın sporu sağlıklı, bedenî ve ruhi mukavemetle eşleyerek, gündelik bir alışkanlığa dönüştürmesi ve izcilik kurumunun yaygınlaştırılması... Bu önemli görevin her ikisini de Subhi Nuri (İleri) Bey'in *Yarın Mecmuası* üstlenmiş gibidir. Derginin hemen her sayısında spora, özellikle faydalarına dair bir yazısı bulunan M. Sami Bey, 4 Mayıs 1922'de çıkan 29. sayıdan itibaren, derginin haftalık *Spor Nüshası*'nın da naşiri olur. Bu ilk sayının hemen ilk satırları şöyle başlar:

İstanbul'u ziyaret eden ecnebler bize ait ilk ihtisastından

bahsederken şehrimizde her tesadüf ettiği gencin soluk benizli, zayıf ve kuvvetsiz görüldüğünü, her kadının güneş görmeyen çiçekler gibi mariz bir renge ve takatsiz bir bünyeye malik olduğunu söylemektedir.

Anlaşılan, sporla ilgilenenlerin aksine, büyük ekseriyet hâlâ saz benizli bir çıtkırıldım olma modasını sürdürmektedir. Periyodiklerde spor haberlerini okuyarak bir cins idman yaptığı fikriyle teselli bulanlar hâlâ ekseriyettedir. O hâlde, *Yarın*'ın sayfeleri öncelikle bunları ikaz edecektir. Ev kadınlarına, küçük dünyasına kapanmış genç kızlara, yakasında menekşesi ve koltuğunun altında şiir kitabıyla dolaşan gençlere, sporun yararını anlatmak *Yarın*'ın vazifesi olacaktır. Diğer taraftan, vücudunu çalıştırma alışkanlığının

ancak erken yaşlarda edinileceği fikriyle, izciliğin teşviki gerekmektedir ve *Yarın*, bunu da -yine M. Sami Bey'in idaresinde- bir *İzci Gazetesi* neşrederek (5 Mart 1923) yapmaya başlar. Bilhassa, Galatasaray'ın Arslan Oymağı'nın okura verilerek, izciliğin faydalarının anlatıldığı bu yayınlar, etkisini çabuk gösterecek ve Cumhuriyet'ten sonra da izci, yavrukurt olma hevesi taşıyan nesiller gelecektir.